

Naturpolitikeren

POUL HALD-MORTENSEN

"Han opfører sig som et mangelfuldt opdraget og forkælet barn, der samtidig er født med en sølvske i munden."

"I betragtning af, hvad den mand han har ofret af privat karriere og familieliv til fordel for fuglene, vil det være helt urimeligt at forbigå ham alene på grund af hans voldsomme temperament."

Den første karakteristik af Lorenz Ferdinand er fra 1962 og blev givet af Bernt Løppenthin. En medvirkende årsag til Løppenthins irritation var, at Lorenz – der i 1960 var blevet valgt ind i Dansk Ornitologisk Forenings hovedbestyrelse – var en af hovedkræfterne bag aktionen mod Hjalmar Østergaard Christensen, der blev smidt ud af bestyrelsen pga. mistanke om omfattende og langvarigt ægsamlere. Mistanken viste sig senere berettiget.

Den anden karakteristik hørte jeg i 1970 fra Finn Salomonsen, da han inden sin afgang som formand for DOF havde anfægtelser om, hvorvidt det nu også var forsvarligt at anbefale Lorenz som sin efterfølger. De ældre i hovedbestyrelsen betragtede ham på det tidspunkt nærmest som en uforudsigelig *enfant terrible*, fordi han altid frygtløs var parat til at gå nye veje. Vi yngre i bestyrelsen så ham som en ildsjæl og inspirator.

Når jeg indleder med efter hukommelsen at gengive netop disse to udtalelser, er det fordi de siger noget rammende om en person, der fra 1960 til 1990 havde en betydelig naturpolitisk indflydelse her i landet.

Indgang via feltornitologien

Med det formål at aktivere unge interesserede i naturpædagogiske aktiviteter omkring fugle medvirkede Lorenz til i 1954 at få etableret DOFs feltornitologiske udvalg. Det forum fik gennem afholdelse af studielejre og studiekredse i de følgende år en stor betydning for væksten i fugleinteressen i Danmark. Udvalget medvirkede således også indirekte til et naturpolitisk engagement hos mange af deltagerne. Man fordybede sig i fuglebestemmelse, optællingsteknik, ringmærkning m.m., og når vi unge deltog i lejrene, mødte vi andre unge med de samme interesser, og i mange tilfælde blev der etableret venskaber for livet.

Når vi i slutningen af 1950'erne mødte Lorenz på f.eks. de legendariske Blåvandlejre i efterårsferien, var det den (bogstavelig talt) tekniktunge indsamling af dokumentation, der prægede den unge læge. Oftest var han overhængt med et uoverskueligt virvar af remme, seler og kabler, der muliggjorde, at han i hvert fald teoretisk var i stand til at optage lyde vha. parabolskærm og tung Uher båndoptager, mens han samtidig kunne fotografere med sit store Novoflex teleobjektiv. Da vi i efterårsferien 1959 kunne købe den nyudgivne *Jeg ser på fugle* (Nørrevang & Meyer 1959), som i de følgende år skulle blive vores lille bibel, var det også symptomatisk, at det var Lorenz Ferdinand, der havde skrevet afsnittene om fuglefotografering og lydoptagelse i naturen.

I introduktionen til *Jeg ser på fugle* skrev Finn

Salomonsen: "Det giver stof til eftertanke, at der findes så mange, der har evner og kundskaber nok til at være med til at skrive en sådan bog. At se på fugle er sandelig ikke mere videnskabens privilegium. Udsendelsen af denne bog viser, at der foreligger et alment behov, et af de mange beviser for at man ønsker naturen genindført i Danmark. Der er tegn til at dette ønske, i lighed med tilfældet i andre lande, ad åre vil stige til et folkekrav, som politikerne ikke kan sidde overhørig."

Platformen i DOFs hovedbestyrelse

I sine erindringer (1993) skriver Lorenz, at det først var efter hans indtræden i DOFs hovedbestyrelse, at hans interesse for naturbeskyttelse for alvor blev vakt, især gennem et inspirerende samarbejde med Finn Salomonsen og Thorvald Frölich. Samarbejdet førte allerede i 1961 til etableringen af det såkaldte fredningsudvalg. Men Lorenz forstod også hurtigt selv at udvikle et netværk og skabe kontakter, f.eks. til Friluftsrådets meget idealistiske kontorchef William Horsten og til de dengang relativt få særligt sagkyndige i ministerierne.

Endnu i begyndelsen af 1960'erne kørte "afvandingsdillen" i højeste gear, og for en initiativrig og ukonventionel type som Lorenz Ferdinand var det dybt frustrerende at opleve store jyske naturområder som Ølands Vejle, Fiil Sø og Skjern Å-dalen blive omdannet til gennemdrænede, monotone og fuglefattige pløjedor. Det var ikke mindre ærgerligt, at samtlige projekter kun var mulige som følge af en stor og lovfæstet statsstøtte til landvinding og afvanding.

Lorenz har beskrevet, hvordan en særlig frustrerende begivenhed i forbindelse med Skjern Å-projektet ansporede ham til at påbegynde en systematisk registrering af danske fuglelokaliteter for at kunne dokumentere, hvad de rummede. Fra pålidelig kilde fik han underretning om, at det på et enkelt møde var lykkedes Hedeselskabets direktør at overtale formændene for henholdsvis Danmarks Naturfredningsforening og Naturfredningsrådet til ikke at gøre væsentlige indvendinger mod det, som blev kaldt Nordens største afvandingsprojekt. Dette løfte blev afgivet til trods for, at der hverken fandtes undersøgelser eller vurderinger af, hvad der ville gå tabt ved projektets gennemførelse. De naturbeskyttende organisationer gav accept til ødelæggelsen af noget, man ikke engang kendte indholdet af.

Med udgangspunkt i det faunistiske udvalg, som DOFs hovedbestyrelse nedsatte i 1962, lykkedes det Lorenz at få drejet registreringsarbejdet

således, at det blev lokalitetsorienteret. Det sidste vil vi i dag betragte som en selvfølge, men det var det ikke i begyndelsen af 1960'erne. På basis af sirligt udførte kartotekskort havde det faunistiske udvalg under professor Karl Georg Wingstrand startet et faunistisk kartotek, der opererede med arterne som de objektive byggesten, der tilsammen kunne udgøre beskrivelse af en fuglefauna. Samtidig havde Sigurd Rosendahl, delvist med udgangspunkt i det nye jyske feltudvalg, startet et selvstændigt jysk artsbaseret kartotek og dannet en selvbevidst gruppe, kaldet "Jyske Faunister". Imidlertid lykkedes det Lorenz med en passende blanding af entusiasme og stædig dominans at få overbevist parterne om, at det var ham, der skulle stå for indsamlingen af landets fugledata, samt at hele arbejdet burde tilrettelægges, så hovedmålet blev en identifikation og beskrivelse af fuglene på de såkaldte fuglelokaliteter. Lokaliteterne skulle så på grundlag af data rubriceres efter en tredelt skala, svarende til områder af henholdsvis lokal, regional og national betydning.

Flere biologisk uddannede fuglefolk var skeptiske overfor denne noget subjektive rubricering af den vilde fauna, men planlæggerne og den administrative verden tog fuglelokalitetsbegrebet til sig, og det af Lorenz lancerede koncept fik stor naturpolitisk betydning efter publiceringen af den første oversigt over større danske fuglelokaliteter (Ferdinand 1967).

Det var også typisk for Lorenz' arbejdsform, at han i 1965 fandt sammen med Jagt- og Skovbrugsmuseets daværende bestyrer, Knud Paludan, der var det fuglekyndige medlem i Naturfredningsrådet, og som havde indflydelse i den jagtlovskommission, der senere barslede med betænkningen, som ændrede jagtloven i 1967. I november 1966 foranledigede Lorenz således, at DOFs hovedbestyrelse indkaldte alle os, der havde arbejdet med rovfugleundersøgelser, til et symposium på Nyborg Strand, hvor vi ved et velbesøgt og pressedækket møde forelagde en ganske forstemmende dokumentation for, at de danske rovfuglebestande var i hastig tilbagegang. Den jagtlige forfølgelse var siden 1950'erne blevet suppleret med den negative effekt af pesticider med nu forbudte stoffer som DDT og kviksløvsforbindelser. En resolution og en duplikeret rapport fra mødet fik afgørende indflydelse på jagtlovskommissionens indstilling og dermed på fredningen af de fleste af vore rovfugle.

I naturfredningslovens regi var der i disse år nedsat en kommission, der skulle lægge op til ny lovgivning. Også her lykkedes det for Lorenz at

Hvad mon han fortæller MF Margrethe Auken og Dorthe Bennedsen?

øve indflydelse gennem sit lille dupliserede værk *Fuglene i Landskabet* (1966), der argumenterede for nødvendigheden af en landsdækkende registrering og overvågning af fuglelivet.

I oktober 1968 skrev Lorenz Ferdinand sammen med Erik Halkier en kronik i *Politiken*, hvori de i meget skarpe toner kritiserede landbrugets fortsatte ødelæggelse af værdifuld natur og fugleliv i danske vådområder. Herfra kan bl.a. citeres: "Flere kendte naturvidenskabsmænd har givet udtryk for en opgivende, næsten bitter holdning over for den manglende forståelse og behandling af problemerne. I særlig grad har jægerne, lystfiskerne og ornitologerne dog været ramt, idet mange af de områder, hvor fisk og fugle trives særlig godt, ikke eksisterer mere. Navne som Fiilsø, Vest Stadil Fjord, Skjern Å deltaet, Sliv Sø, Birkepøl, Avedøre Holme, Kragelund Mose er steder, der har rummet en storladet natur og et rigt fiske- og fugleliv, og flere af stederne har endog haft internationalt renommé... Det skal være et værn, der tager et afbalanceret hensyn til mennesker og natur, men dette må medføre, at vi bryder med mange af vore traditionsbundne tanker og vaner bl.a. vedrørende ejendomsrettens ukrænkelighed. Dårlige kompromiser kan blive kostbare og farlige og kan medføre en dårlig trivsel for mennesker og natur, men det kræver vilje, fantasi og penge til at handle. Har vi det?"

Kronikken førte til en diskussion om spørgsmålet, som medvirkede til, at Hedeselskabets afvandingplaner gik i stå. Snart efter blev afvandingsloven revideret til fordel for vådområdernes naturværdier.

Konceptet med de værdisatte fuglelokaliteter blev introduceret på det helt rigtige tidspunkt i forhold til den påbegyndte landsplanlægning.

Da den første, dupliserede udgave af *Større Danske Fuglelokaliteter* blev udgivet i 1967, var det således symptomatisk, at det på den initiativrige og visionære skovrider Sten Bjerkes foranledning var Fællessekretariatet for Statens Naturfrednings- og Landskabskonsulent samt Naturfredningsrådet, der stod for udgivelsen. Tilsvarende fik den senere og langt mere gennemarbejdede udgave (Ferdinand 1971) også stats-

lig støtte. På det tidspunkt var alle de statslige fredningsplanudvalg i fuld gang med deres grundige landskabsanalyser rundt om i amterne. Disse analyser (i bogform) fik stor indflydelse på den amtslige naturforvaltning, og i de fleste amter udgør konklusionerne – mere end 25 år efter de blev tilvejebragt – stadig et bærende element i de aktuelle regionplaner.

En nøgleposition i centraladministrationen

Det var også landskabskonsulent Sten Bjerke, der i 1969 sikrede sig, at Lorenz Ferdinand som en slags biologisk rådgiver blev fast knyttet til fællessekretariatet i Nyropsgade. Denne stilling beholdt han til 1977, hvor Fredningsstyrelsen i mellemtiden var dannet og flyttet til Amaliegade. Lorenz fik også andre arbejdsopgaver ved siden af den løbende opbygning af fuglelokalitetsregistret. Som sagsbehandler blev han inddraget i større planlægningsager og andre politisk kontroversielle sager, hvilket gav ham god indsigt i politisk lobbyarbejde og i den betydning, en velorienteret presse kan få for en sags forløb og udfald.

Som de øvrige af sekretariatets medarbejdere deltog Lorenz også efter interesse og behov i Naturfredningsrådets månedlige møder. Her var der lejlighed til at diskutere naturpolitiske spørgsmål med rådets valgte medlemmer. Ofte opstod der iltre diskussioner om vandfuglejagt, reservater og fredningstider mellem Naturfredningsrådets personificerede jagtsagkundskab, professor H. M. Thamdrup fra Vildtbiologisk Station, og Lorenz. Thamdrup brød sig helt åbenbart ikke om på denne måde at blive kritiseret under møderne, og da Lorenz (m.fl.) i maj 1975

udgav den såkaldte *Kystfuglejagtbog*, blev rådets medlemmer enige om, at det var mest hensigtsmæssigt og korrekt i forhold til de upartiske afgørelser i Naturfredningsrådet, at han fremover ikke deltog i møderne. Denne udelukkelse tog Lorenz meget ilde op, men på den anden side må man vist erkende, at det er beskrivende for den faglige respekt, der var omkring Lorenz, og at det illustrerer naturbeskyttelsens liberalistiske og pionéragtige tidsånd i 1970'erne, at de valgte medlemmer i årevis fandt det helt o.k., at DOFs langtfra stumme formand sad med ved alle de officielle diskussioner i Naturfredningsrådet.

I de sidste år, hvor Lorenz var tilknyttet centraladministrationen, færdiggjorde han sin meget omfattende sammenstilling over danske fuglelokaliteter og baggrunden for fuglebeskyttelsesarbejdet i Danmark (1980). Hermed erhvervede han sig samtidig den naturvidenskabelige doktorgrad.

Kystfuglejagt og kystfuglebeskyttelse anno 1975

Bogen *Kystfuglejagt og kystfuglebeskyttelse*, som havde været lang tid undervejs, blev efter oplæg fra Lorenz udarbejdet af en otte mand stor arbejdsgruppe nedsat af DOFs hovedbestyrelse. Bogen var selvfølgelig kontroversiel. Alligevel blev den også i jægerkredse modtaget med opmærksomhed og en vis respekt, og dens gennemarbejdede og omhyggeligt afvejede argumentation førte efterhånden til en række resultater. Eksempelvis er kortet på side 59 i bogen, om forslag til internationale beskyttelsesområder, stort set identisk med de udpegninger, der to år senere blev foretaget ved ratifikationen af Ramsar-konventionen.

Kombinationen af saglige argumenter, lobbyvirksomhed og løbende kontakt til en positiv presse gjorde, at DOF i slutningen af 1970'erne stod som en stærkt profileret grøn organisation. Bagsiden af den medalje var, at nogle fandt foreningen for fremtrædende i forhold til det beskedne medlemstal. DOF var således lige ved at blive hægtet af, da Landbrugsministeriet i 1978 følte sig tvunget til at udvide det gamle Jagtråd til Vildtforvaltningsrådet. Ministeriet havde i længere tid været udsat for kritik fra DOF og andre, fordi den gammeldags jagtadministration alene baserede sin rådgivning på de tre landsdækkende jagtforeninger. I oplægget fra Landbrugsministeriets embedsværk skulle Danmarks Naturfredningsforening, Naturfredningsrådet og Friluftsrådet udgøre det grønne indslag ved siden af jagtforeningerne. Men ved at udnytte sit netværk i

både Friluftsrådet, Folketinget og centraladministrationen lykkedes det Lorenz i sidste runde at overbevise den daværende landbrugsminister Bjørn Westh om, at det ville være uklogt ikke at tage de fugleinteresseredes forening med.

Af væsentlig betydning var det også, at det radikale folketingsmedlem Jens Jørgen Bolvig etablerede en personlig "støttegruppe" fra de grønne organisationer, bl.a. med Lorenz Ferdinand og Hans Meltofte fra DOF, Jesper Refn fra Danmarks Naturfredningsforening og William Horsten fra Friluftsrådet. I denne gruppe diskuteredes politiske initiativer såsom modstanden mod det fremskudte dige ved Højer, revisionen af jagtloven først i 1980'erne, etableringen af Saltvandssøen i Margrethekog og overførslen af jagtadministrationen fra Landbrugsministeriet til Miljøministeriet. Bolvig lærte så at sige de grønne organisationer at arbejde meget mere politisk, og han organiserede "høringer" mellem dem og Folketingets miljøpolitikere.

Lorenz Ferdinands rolle som naturpolitiker var karakteriseret ved en tilgang, der dels var kreativ og utraditionel – grænsende til det fandenivoldske – og samtidig systematisk og konsekvent. Et hovedresultat var introduktionen af konceptet for en landsdækkende registrering af værdisatte fuglelokaliteter på det tidspunkt, hvor den nationale planlægning og samfundet havde allermest brug for det. Med dette redskab som sit vigtigste våben, samt sit menneskekloge engagement i samfundets udvikling, sikrede han sig en væsentlig indflydelse på opbygningen af den danske naturforvaltning.

Litteratur

- Ferdinand, L. 1966: Fuglene i landskabet. Nogle overvejelser om fuglebeskyttelse og fuglestudier i Danmark. – Duplikeret skrift.
- Ferdinand, L. 1967: Større danske fuglelokaliteter. En liste over kendte større fuglelokaliteter, samt en vurdering af disses relative ornitologiske værdi. – Udgivet af Statens naturfrednings- og landskabskonsulent i samarbejde med Naturfredningsrådet.
- Ferdinand, L. 1971: Større danske fuglelokaliteter. I. del. – Dansk Ornitologisk Forening.
- Ferdinand, L. et al. 1975: Kystfuglejagt og kystfuglebeskyttelse. – Dansk Ornitologisk Forening.
- Ferdinand, L. 1980: Fuglene i landskabet. – Dansk Ornitologisk Forening.
- Ferdinand, L. 1990: Fuglene i landskabet. Erindringer og bemærkninger om fugle- og naturbeskyttelsesarbejdet fra 1950 og fremefter. I Brix, B. et al. (red.): Landet og Loven. Tilegnet Viggo Nielsen på 70-årsdagen 25. januar 1990. – Skov- og Naturstyrelsen, Miljøministeriet.
- Ferdinand, L. 1993: Natur, fugle og fuglefolk. – Rhodos, København.
- Nørrevang, A. & T.J. Meyer (red.) 1959: Jeg ser på fugle. – Politiken, København.